

דף צז.

עין משפט א.ב.ג.

חז"מ סימן שפג סעיף ד

ה. התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה ולא בטלו ממלאכה אחרת פטור ^פ שנוח לו לאדם שלא ילמד עבדו דרכי בטלה, אבל אם בטלו ממלאכה אחרת משלם לו כפועל ^ע.

עין משפט ד.ה.

יו"ד סימן קפו סעיף א

א. המלוה את חבירו לא יעשה מלאכה בעבדו אפי' הוא בטל ^פ, ולא ידור בחצירו בחנם ולא ישכור ממנו בפחות אפי' בחצר שאינה עומדת להשכרה והאיש אינו עשוי לשכור ^צ.

א. ב. עבר ודר בו כבר, כיון שהחצר לא עומדת להשכרה אין צריך לתת לו אפי' לצאת ידי שמים ^ק, ואפי' הוא עשוי לשכור. ולהרמב"ם ^ר

^ס. שם בב"ק צ"ו מרב דניאל בר קטינא, וכתב הש"ך בס"ק ח' דמוכח מסעיף זה ומסעיף שאחרי זה דמטלטלין דנגזלין, אם גזלן ועשה בהם מלאכה ולא פיתחן אפי' עומדים להשכרה פטור, כיון שגזלן הרי הם ברשות הגזלן עומדים ובשלו הוא עושה, וכן משמע מסי' שע"א סעיף ב' בהג"ה שם.

וכתב בפעמוני זהב שדיוקו של הש"ך הוא ממה שנקט כאן התוקף בעבדו דבביטלו ממלאכתו חייב משום דעבד הרי הוא כקרקע ולא נקט דבריו בבהמה וכלים, ומסעיף אח"כ התוקף בספינתו שזה מטלטלין כתב דנותן לו הפחת אם ירד בתורת גזל ולא הזכיר השכר אפי' עשוי לאגרא. ועיין בש"ך בסי' שע"א ס"ק ד'.

^ע. כך מסיקה הגמ' שם מטעם דעבד כמקרקעי דמי וברשות דמריה קאי וע"כ משלם לו כפועל. וכתב בסמ"ע ס"ק י"א אף להרי"ף דס"ל דעבד דינו כמטלטלים, כאן שלא נטלו לשם גזל אלא לעשות מלאכתו מודה דצריך לשלם לו דמי בטלתו.

^פ. מב"מ דף ס"ה ע"א. ולא ידור בחצירו שם במשנה דף ס"ד ע"ב, ודוקא דברים של פרהסיא אסור אבל להשאילו כליו או בהמתו והדומה מותר אם היה משאילו בלא"ה, כיון שעושה אותו מדעת הלוה.

וכתב הרא"ש שיש מפרשים דאם היו אוהבים זה את זה כל כך שהיו משאילים זה את זה חצר לפני ההלואה הרי זה מותר אם צריכים גם אחרי ההלואה, ואינו אסור רק בסתם בני אדם, ורש"ל כתב דאסור בדבר של פרהסיא. ואם אדם לווה מחבירו אינו רשאי לכבד המלוה במצוה כגון לקרותו לס"ת או לקנות לו גלילה או פתיחה, אפי' שיודע בעצמו שבלאו הכי היה מכבדו, אם לא שידוע לכל שלא מחמת ההלואה עושה זה. ש"ך ס"ק א'.

^צ. מימרא דרב יוסף בר מניומי אמר ר"נ שם וכלישנא קמא.

^ק. טור בשם הרמב"ן והרא"ש, וכך פי' בדעת הרי"ף. וכן דעת תלמידי הרשב"א.

^ר. בפ"ו מהלכות מלוה.

אפי' אם הוא אדם שלא עשוי לשכור **ש** הוי אבק רבית וצריך להחזיר
אם בא לצאת ידי שמים.

הגה: ובחצר שעשויה להשכרה הוי אבק רבית.

עין משפט ו.ז. חו"מ סימן שסג סעיף ה

ה. ו. התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה, אם אינה עשויה
לשכירות **ה** שמין כמה פחתה ומשלם. ואם היא עשויה לשכר, אם
ירד לה בתורת שכירות הואיל וירד שלא ברשות בעליה, אם רצה הבעל
ליטול שכרה נוטל **א**, רצה ליטול הפחת שלה נוטל, ואם ירד לה בתורת
גזל נותן הפחת, וכן כל כיוצא בזה וה"ה אם נטלה על דעת שאלה שלא
מדעת בעליה **ב** הוי גזלן.

הגה: שכרה הגזלן לאחר צריך להחזיר השכר שקיבל **ג** לבעליה הואיל ועומדת

ש. וגם החצר לא עשויה לשכור אפ"ה הוי אבק רבית.

וכתב הב"י אע"ג דאבק רבית היא ואינו יוצא בדיינים מ"מ חייב להעלות לו שכר אם
עומדת להשכרה, ואפי' בסתמא חייב להעלות לו שכר דחיסר אותו ממון, ומשום שיש בזה
איסור א"ר לא הורע כוחו, ואפי' ידע בעל החצר שדר בו ושתק לא משמע שידור בו בחנם,
וכן אם כשהלוהו אמר לו דור בחצרי צריך להעלות לו שכר, אבל אם אחר שהלוהו אמר
לו דור בחצרי "בחנם" ולא הזכיר לו בשכר בהלוואתו בכה"ג דקיימא לאגרא לא הוי אלא
אבק רבית כיון שלא קצץ עמו אם דר פטור מלהעלות לו שכר, עכ"ל. ועיין בש"ך בס"ק
ה' מש"כ עליו.

ת. מימרא דרב ושמואל שם, וכדאמר רב פפא דלא פליגי, וכתב ה"ה בפ"ג הלכה ו'
מגזילה דסוכר הרמב"ם דאם אינה עשויה למלאכה אע"ג דירד לה בתורת שכירות נותן
הפחת שהרי גזלן הוא, וכן עיקר ואפי' כשהשכר יותר על הפחת.

וכתב בפעמוני זהב אפי' לקחה ברשות בנו הגדול או אשתו הואיל ואינו שלהם הוי גזלן.
א. פי' כיון שעשויה לשכר, בזה יד בעל הספינה על העליונה, כיון דזה התוקף דעתו
לשלם נוטל ממנו שכירות אם ירצה, ואם אינו רוצה נוטל ממנו הפחת כיון שנטלו
שלא ברשות וכדין גזלן דמשלם כשעת הגזילה, ואם נוטל ממנו השכירות ודאי שאינו נוטל
ממנו גם הפחת דהרי נפחתה מחמת מלאכה וכדין כל שוכר. סמ"ע ס"ק י"ב.

ב. כמו שנתבאר בסי' שצ"ט דשואל שלא מדעת גזלן הוא.

ג. כ"כ הטור בשם הרמ"ה. ותמה הב"י דכיון שקימ"ל כל הגזלנין משלמים כשעת הגזילה
מה לי עשה בה מלאכה בעצמו ומה לי השכירה לאחר, והב"ח כתב שהמרדכי בריש
פ' הגוזל בתרא כתב על הר"א ממיץ שהיה דן כן והסכימו עמו כל הגדולים שכל ממון
שלא נקנה ביד מי שהוא, הרי הוא ברשות הבעלים ונמצא שהשכירות שלו כאלו הבעלים
עצמם השכירוהו לו, והאריך בראיות ברורות והכי נקטינן כהרמ"ה. ועיין בסי' ש"ז סעיף
ה' ובסוף סי' ש"ח.

להשכיר ד.

ח"מ סימן שסג פ"א
ע"ן לעיל צו: ע"ן משפט כ

ע"ן משפט ז.ט.

דף צז:

ח"מ סימן עד פ"א ז

ע"ן משפט א.ב.

י. המלוה את חבירו על המטבע^ה, כלומר קצץ שעל סמך מטבע היוצא הוא מלוה לו^י, ונפסל אותו מטבע, אם יכול להוציאו במדינה אחרת ויש לו דרך לאותה מדינה נותן לו מטבע שהלוהו ואומר לו לך והוציאו במקום פלוני. ואם אין לו דרך לשם, או המלכות מקפידה שמחפשת כל מי שמוליך מטבע שנפסל, הרי זה נותן לו ממטבע היוצאת^ז באותה שעה. וכן בכתובה^ח.

הגה: יא. י"א דכל זה בהתנה^ט ליתן לו מעות, אבל אם לא התנה כלום נותן לו מטבע שהלוהו בכל ענין. ואם התנה לתת לו מעות היוצאות חייב ליתן לו מעות היוצאות בכל ענין.

ד. ואם אינה עומדת להשכיר, ושכרה הגולן לאחר אין השוכר מתחייב בשכירות לא לבעלים ולא לגולן דשכירות בטעות היא. כ"כ בפעמוני זהב. ואם כבר פרע לגולן נראה דאפשר שיכול להוציא ממנו.

ה. לשון הרמב"ם בפ' ד' מהלכות מלוה דין י"ב כמימרא דשמואל וכדמפרש לה רב נחמן בקמא צ"ז ע"א דקימ"ל הלכה כשמואל וכרב נחמן בדיני.

ו. כן פירש ה"ה בהלכה י"א שם שכל המלוה הן פירות שקצץ להם דמים, הן מעות על סמך המטבע היוצא הוא מלוה ר"ל לחשיבות הצורה הוא מתכוון לאפוקי אם הלוה לו פירות ע"מ לשלם לו פירות ולא דמים, וזהו פ"י על המטבע ולא אמר המלוה סתם, והטור פירש בענין אחר והביאו הרמ"א.

ז. ואם אותה מטבע שהלוהו עדיין בעין לדברי הב"ח הו"ל ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראייה, ודעת התוס' נראה דאין חילוק וכן פסק רש"י בתשובה וכן נראה עיקר כ"כ הש"ך בס"ק כ"ד. ועיין בפעמוני זהב ובמה שכתב בספרו "קרני ראם" סי' קע"ב.

ח. היינו כשכתב לה מטבע ידוע, ולפי מש"כ הרמ"א בהתנה ג"כ איירי בהתנה, סמ"ע ס"ק ט"ז.

ט. הרמ"א. וכתב הב"ח בשם המהרש"ל היכא דהלוה לו לזמן ידוע ונפסל המטבע לאחר הזמן, וזה לא שילם לו בזמנו פשיטא שמשלם לו מטבע חדשה.

את הספרים "דף היומי ע"ן משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאהרן שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

* ואם תיקן המלך כיצד ישלמו החייבים דינא דמלכותא דינא, וכפי מה שתיקן ישלם^י

יו"ד סימן קסה סעיף א

א. המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו על משקלו, אם הוזלו הפירות בגין התוספת הזו^ב, אפי' הוסיפו עליו כל שהוא מנכה לו^ל שיעור התוספת.

ואם לא הוזלו הפירות בגלל התוספת^מ על המטבע, אינו מנכה לו אלא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה.

ב. במה דברים אמורים כשהוסיפו עליו עד חמישיתו^נ כגון שהיה משקלו ד' ועשהו ה', אבל אם הוסיפו עליו יותר מחמישיתו מנכה לו כל התוספת^ס, גם אם לא הוזלו הפירות בגין התוספת.

ג. ה"ה למלוה על המטבע ופחתו ממשקלו^ע, דאם התייקרו הפירות בגין הפיחות יוסיף לו הפחת במשקלו, ואם לא התייקרו הפירות

^י ויש חולקין. ועיין בסי' שס"ט וביו"ד סי' קס"ה.

^כ בעיא דרבא מרב חסדא ופשטה בב"ק צ"ו, ופי' רש"י שם המלוה את חבירו שום סחורה על המטבע שקצץ לו מעות, והטור העתיק המלוה לחבירו סכום מטבע, ומימרא דרב אשי שם.

^ל וכל היכא שצריך לנכות ולא ניכה הוי רבית קצוצה, כך כתב הב"י וי"א דהוי אבק רבית.

^מ אף שהוזלו מחמת שהגיעה רוב תבואה, לעולם אינו מנכה לו. גמ' שם.

^נ דבהוסיפו עד חומש אין שבח לענין נסכא בחשבון חיסרון ההיתוך ושכר הצורף, כ"כ הרא"ש שם, והביאו הב"י, ופירש הט"ז שאם בא להתיכו ולעשות מטבע ממנו עתה צריך לשכור צורף וגם בחיסרון ההיתוך נמצא שלא הרויח דבר. ובלבוש כתב הטעם דאף במטבע ישן היה בהם שם קצת שכבדים בשיעור חומש יותר מאחרים, א"נ שגם דעת הלוה הוא דאם ישתנה המטבע לא ינכה לו כלום עד שיעור זה.

^ס ולא די בזה שינכה לו עד החומש, שכיון שחייב לנכות מנכה את כולו ודומה לזה בחו"מ בסי' רכ"ט, כ"כ בט"ז.

^ע כלומר דהמלוה בענין שחייב לשלם לו מטבע היוצר ופחתו מן המטבעות כי אז צריך הלוה לשלם על דרך שנתבאר. ש"ך ס"ק ה'.

וכתב הט"ז בס"ק ג' דלאו דוקא בדרך הלואה אלא ה"ה דרך משא ומתן, ואין חילוק בין הוסיפו או פחתו על המשקל או שנעשה שינוי בענין עירוב הנחושת בכל אופן אם לא נעשה שינוי לענין פירות או שאר דברים שנותנים עבורו לא ינכה עד חמישיתו.

מחזיר לו אותו מטבע, וכל זה בלא פיחתו אותו בשיעור יותר מחמישית אבל ביותר מחמישיתו מוסיף לו הפחת גם אם לא התייקרו הפירות.

הגה: נפסלה המטבע והוזלו הפירות מחמת המטבע החדשה ^פ ולא הוסיפו עליה כלל במשקלה, נותן לו מטבע החדשה.

הגה: היכא שעשו מטבע חדשה ולא ידוע אם הוסיפו אם פחתו חומש סומכין על האומנים ^צ עכו"ם שבקיאים בכך במסיחין לפי תומן, או הערכאות הממונים על כך אפי' בלי מסיחין לפי תומן.

הגה: גזר המלך ^ק שכל מי שיפרע, יפרע חובו ממטבע חדשה, הולכים אחר גזירת המלך דדינא דמלכותא דינא, ואין בזה לא משום איסור רבית או איסור גזל.

עין משפט ג. יו"ד סימן שלא סעיף קלח

קלח. קלב. אין פודין מעשר שני אלא בכסף ^ר, ואם פדה מעשר שני שלו שמוסיף עליו חומש לא יהיה החומש אלא כסף כמו הקרן.

ואינו פודה בכסף שאינו מטבע אלא מטבע שיש עליו צורה ^ש, אבל על אסימון לא הוי כסף, ואין פודין על פחות משהו פרוטה שהוי כפודה על אסימון.

אין פודין על מטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום ^ת, ואינו פודה

^פ. היינו מחמת חריפותה נותן לו מטבע חדשה. ש"ך ס"ק ו'.

^צ. היינו ששואלים לשנים זה שלא בפני זה במסל"ת כמו שעושים בשטרי פרסאי בחו"מ בסי" ס"ח סעיף ב'. ש"ך ס"ק ז'.

^ק. וכתב הש"ך בס"ק ח' אף דהרמ"א בחו"מ סוף סי' ע"ד הביא ב' דעות, מ"מ כאן כו"ע מודים דעניני המטבעות דינם כמסים ואומרים בזה דינא דמלכותא, דינא שאין לך עסק מלכות גדול מזה. ועיין בחו"מ סי' שס"ט. וכתב בבית לחם יהודה דכלל בדיני רבית דכל מקום שיש רבית לא מהני דינא דמלכותא אבל במטבע יש דינא דמלכותא ואם הלוח לו מטבע מסויים וכתבו שיחזיר לו מטבע זה והוקרו מחמת זול של מטבע אחרת אפי' יותר מחומש, ישלם לו דוקא אותו מטבע שסיכמו עליו ואין בו איסור רבית.

^ר. דכתיב ונתת הכסף בידך וכו'.

^ש. שנאמר "וצרת" הכסף דבר שיש לו צורה.

^ת. שנאמר "ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך" שיהיה ראוי להוצאה.

במעות שאינם ברשותו א.

ואפשר היום שאין המעשר שני נאכל אין קפידא בכל זה, ומ"מ יש לחוש בדבר או יחלל על פירות אחרים.

יו"ד סימן קסה סעיף א

עיין לעיל עין משפט א.ב.

עין משפט ה.ו.

א. שנאמר "בידך".